

Prístup na hradisko Zobor a popis trasy Historického náučného chodníka hradisko Zobor

Prístup na hradisko Zobor je z Nitry MHD linkou č. 9 k Špecializovanej nemocnici sv. Svorada a odtiaľ modrou turistickou trasou na Pyramídu, alebo z Nitry MHD linkou č. 10 k dolnej stanici lanovej dráhy (Penzión Artin) a odtiaľ modrou (prípadne červenou) turistickou trasou na Pyramídu.

Historický náučný chodník Hradisko Zobor je okruh o dĺžke 1,95 km. Začína a končí sa na Pyramíde. Vyznačený je jednosmerne v smere hodinových ručičiek. Vedie vo veľkej miere priamo po obrannom vale, križuje jestvujúce turistické chodníky a v malej miere ich aj využíva. Najvyšším bodom je vrch Zobor (587 m n. m.) a najnižším cisterna (cca 505 m n. m.). Celkové prevýšenie trasy je 110 m.

O hradisku Zobor

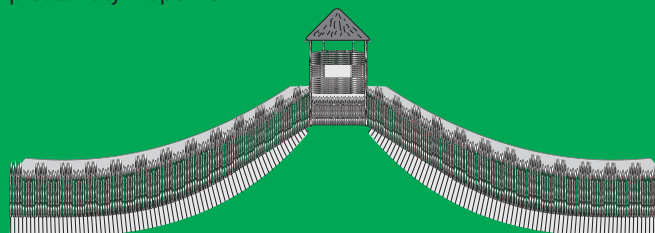
Národná kultúrna pamiatka hradisko Zobor (ďalej HZ), na juhozápadnom výbežku pohoria Tribeč, je najrozsiahlejšia pamiatka v blízkosti mesta Nitry. Ohraničuje ho obranný val, dlhý takmer 2 km, miestami vysoký až 7 metrov, ktorý obopína temeno vrchov Pyramída a Zobor. Areál HZ dosahuje aj s opevnenými predhradiami rozlohu približne 18 ha a zasahuje do štyroch katastrálnych území (Zobor, Nitrianske Hrnčiarovce, Mechenice a Dražovce). V pôdoryse má uzatvorený tvar približne formu ľadvinky.

Vznik HZ sa datuje do neskorej doby bronzovej (10. až 9. storočie pred n. l.). Najstaršie osídlenie HZ je späté s ľuďmi lužickej kultúry (LK), ktorý v tomto období budoval rozsiahle hradiská výšinného typu. Osídlenie tu zaniklo v priebehu 8. storočia pred n. l. Okolité hradiská v pohorí Tribeč a mnohé otvorené osady LK pretrvali do staršej doby železnej (8.–7. stor. pred n. l.). Ich zánik zapríčinilo pravdepodobne niekoľko faktorov, okrem zmeny klimatických podmienok to bol jednak príchod cudzích jazdeckých bojovníckych družín z oblasti nadčiernomorských stepí a severného Kaukazu do Karpatskej kotliny a s tým súvisiace presuny iných obyvateľov, ale aj vážna hospodárska kríza, pravdepodobne ničivá epidémia a tiež zmena v stratégii osídlenia. Stále nezodpovedaná je otázka osídlenia HZ v období Veľkej Moravy. V tomto období mohlo byť staršie opevnenie využité ako refúgium (útočisko) a strážny bod.

HZ malo strategické postavenie, bolo prvým nárazníkovým hradiskom z oblasti Podunajskej nížiny, s dobrým a širokým rozhľadom, s možnosťou pozorovať a kontrolovať veľké územie. Bolo súčasťou systému hradísk LK v pohorí Tribeč, ktoré boli najskôr správnymi a hospodárskymi centrami pre poľnohospodárske osady v ich zázemí (Žibrica, Veľký Lysec, Veľký Tribeč, Šiance, Krnča-Tábor). Opevnenie HZ a ťažko dostupný terén poskytovali v čase ohrozenia útočisko pre obyvateľov okolitých otvorených osád na svahoch Zobora a v údolí Nitry (napr. osady v priestore Špecializovanej nemocnice sv. Svorada, Šindolky alebo nad Nitrianskymi Hrnčiarovcami). Obyvatelia týchto opevnených aj neopevnených sídiel svojich mŕtvych spaľovali na pohrebných hraniciach a pochovávali najčastejšie do keramických urien. Podľa jedného z modelov osídlenia je v hospodárskom zázemí hradísk Zobor a Žibrica doteraz známych až 28 otvorených sídlisk a 7 pohrebísk LK.

Samotný obranný val pozostával z drevenej konštrukcie vyplnenej kameňom a hlinou. Na hrebeni valu stála palisáda z drevených kolov. Z vnútornej strany valu je takmer v celej dĺžke viditeľná priehľbeň, ktorá vznikla vyťažením materiálu na jeho výstavbu.

Tri vstupy do hradiska tvorili polokleštové brány, do ktorej ústili dodnes viditeľné prístupové cesty. V súčasnosti do západnej brány ústi červená turistická trasa a zároveň cesta pre vozidlá. Do severnej brány ústi modrá turistická trasa z Lyžiarskej lúky. Východnou bránou prechádza zväznicová do Nitrianskych Hrnčiaroviec. Brány boli drevené, pravdepodobne silne opevnené a spriahnuté so strážnou vežou. Severná a východná brána boli navyše chránené predsunutým opevnením.

Ideová rekonštrukcia brány hradiska (© o.z. Hradisko Zobor)

Okolie hradiska bolo pravdepodobne odlesnené kvôli lepšiemu výhľadu a tiež z dôvodu využitia dreva na palivo a stavebný materiál. V širšom okolí sa nachádzajú ďalšie línie obranných valov, ktoré chránili prístupy k hradisku na najviac dostupných miestach.

Archeologický výskum na hradisku prebiehal v rokoch 1968–1969 a 1986–1987. Doteraz sú v teréne viditeľné rezy valom v severnej bráne a v areáli hradiska aj poklesnuté plochy na miestach archeologických sond. Spolu bola preskúmaná plocha cca 14 árov. Nálezy datujú hradisko Zobor do neskorej doby bronzovej a staršej fázy staršej doby železnej. Väčšinu nálezov tvorili fragmenty keramických nádob a len malé množstvo tvorili kovové predmety (bronzová kopija, dva železné nožíky a zlomky bronzových predmetov). Dávnejšie známym nálezom je bronzová sekera s tuľajkou.

Sondážnym archeologickým výskumom v rokoch 1986–1987 bolo okrem množstva keramických fragmentov zistené jedno ohnisko s hlinou vymazaným dnom (tzv. estrich) na úrovni podlažia a zvyšky mazanice, ktoré naznačujú prítomnosť obytných objektov. Časť estrichu sa našiel aj pri výskume v rokoch 1968–1969.

Vo vnútri hradiska sa pravdepodobne nachádzali drevené obydlia a hospodárske objekty. Doteraz vykonané archeologické výskumy nepotvrdili zvýšenú koncentráciu sídliskových objektov. Cisterna na zachytávanie dažďovej vody vznikla prehradením úžľabiny obranným valom v západnej časti hradiska. Skalnatý vrchol Zobora, nevhodný na trvalé obývanie, mohol slúžiť ako sakrálny areál.

Hradisko Zobor a jeho blízke okolie poskytovalo útočisko nielen ľuďom v dávnych dobách, ale tiež prenasledovaným v období 2. svetovej vojny. Zoborčania – vinohradníci im vybudovali skromný prístrešok, zásobovali ich tu potravinami, pomáhali im prežiť. Viacerým pomohli cez letisko Nitra za hranice.

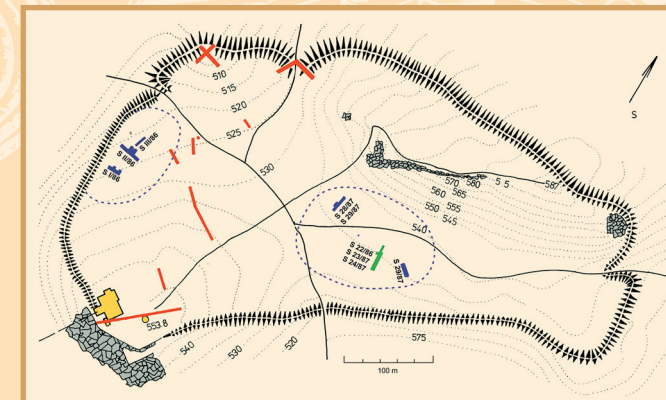
Počas 2. svetovej vojny bol vrch Zobor a Pyramída cieľom parade-santného výsadku. 29. septembra 1944 tu pristál 14 členný výsadok partizánskej skupiny Národný pomstiteľ, ktorý tu krátko zotrval a vyvíjal činnosť v prospech Slovenského národného povstania. Následne sa presunul do oblasti Skýcova (pozri pamätnú tabuľu na telekomunikačnej veži na Pyramíde).

Poslednými trvalými obyvateľmi boli od sedemdesiatych rokov vojaci ČSLA, neskôr vojaci ČSA a Armády SR, ktorí na prelome milénia opustili Pyramídu.

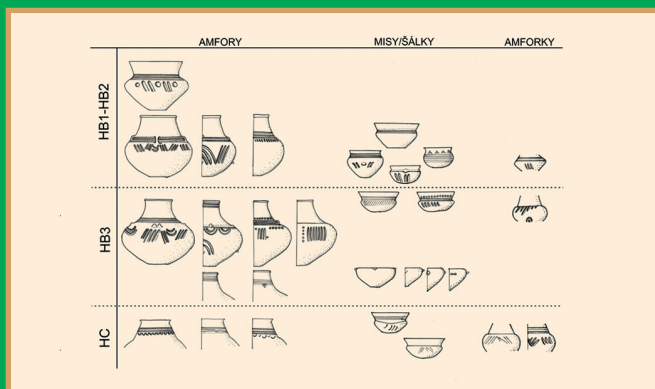

Poznávacia prechádzka po náučnom chodníku počas Európskych dní archeológie 2021 (© o.z. Hradisko Zobor, foto: I. Balla)

Archeologický výskum na hradisku Zobor

Plán hradiska Zobor s lokalizáciou archeologických sond z výskumov B. Chropovského v r. 1968-1969 (červenou) a P. Romsauera z r. 1986-1987 (modrou a zelenou). Prerušovanou modrou líniou sú vyznačené oblasti s ďalšími sondami z r. 1987 (na základe podkladov P. Romsauera spracovala B. Lofajová Danielová)

Rekonštrukcia chronologicky citlivých keramických tvarov z hradiska Zobor a ich chronologický vývoj (autor: B. Lofajová Danielová)

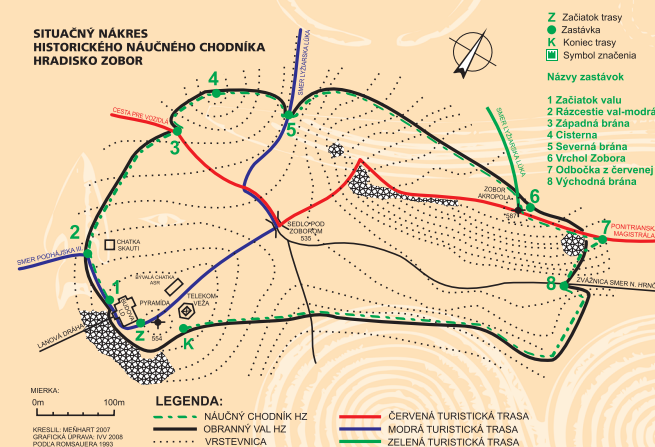
Rekonštruovaná misovitá nádoba z archeologického výskumu hradiska Zobor (foto: P. Romsauer)

Vo vale pri severnej bráne sú dodnes výrazné stopy po archeologickom výskume (© o.z. Hradisko Zobor, foto: P. Meňhart)

Vyznačenie zastávok náučného chodníka na podklade leteckej snímky (© Aero Slovakia, a.s.)

Historický náučný chodník hradisko Zobor realizovali: o. z. Hradisko Zobor v spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Nitra a Pamiatkovým úradom SR
Obnova chodníka v roku 2021 bola možná vďaka finančnej podpore Mesta Nitra
Na texte spolupracovali: Peter Bisták, Peter Meňhart, Róbert Daňo, Gašpar Fronc, Petra Kmeťová, Ivan Balla
Odborná spolupráca: Peter Romsauer, Barbora Lofajová Danielová, Tibor Lieskovský
Grafická spolupráca: Peter Vince – EN ARS, s.r.o.
Ďakujeme za pomoc: TIC Nitra, Aero Slovakia, a. s., Krajskému úradu životného prostredia Nitra, Správe CHKO Ponitrie, Rímskokatolíckej cirkvi biskupstvu Nitra, Úradu geodézie, kartografie a katastra SR a priateľom hradiska Zobor
 Vydalo Občianske združenie Hradisko Zobor, Nitra 2021

občianske združenie
HRADISKO ZOBOR

KRAJSKÝ
 PAMIATKOVÝ ÚRAD
 NITRA

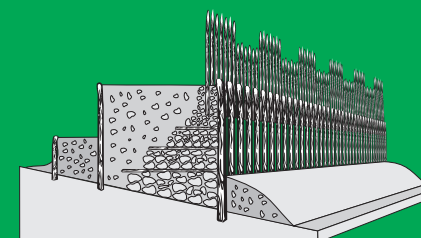
PAMIATKOVÝ ÚRAD
 SLOVENSKEJ REPUBLIKY

AERO SLOVAKIA a.s.
www.aeroslovakia.sk

HISTORICKÝ NÁUČNÝ CHODNÍK HRADISKO ZOBOR

Hradisko Zobor na snímke leteckého laserového skenovania (zdroj dát: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, spracovanie: T. Lieskovský, STU Bratislava)

Ideová rekonštrukcia opevnenia hradiska (© o.z. Hradisko Zobor)

Prístup na hradisko Zobor a popis trasy Historického náučného chodníka hradisko Zobor • O hradisku Zobor • Archeologický výskum na hradisku Zobor

www.hradiskozobor.sk